

SCURT ISTORIC AL METODELOR DE PREDARE A FONETICII LIMBII STRĂINE

Natalia STÎNCĂ

Catedra Filologie Engleză

The article represents a thorough analysis and description of old and modern methods of teaching phonetics of foreign languages. The ways of teaching phonetics are various in different methods – such as imitation (the direct method), imitation and rational learning (the mixed methods), the use of technical means (the new direct method), dialogue and model study (the audiolingual method), etc.

În diferite perioade ale istoriei predării limbilor străine, foneticii i s-a acordat importanță diferită. O analiză a metodelor existente de predare ne permite a evidenția câteva tendințe în predarea și însușirea foneticii unei limbi străine: unii metodiști, precum H.Sweet și A.Bolen vor pune fonetica în centrul învățării limbii străine, alții îi vor acorda o atenție minoră, ca de exemplu M.Berlits, reprezentantul metodei naturale. Modurile în care este predată partea sonoră a limbii vor fi, de asemenea, diferite de la metodă la metodă – începând de la imitare (metoda directă), imitare plus utilizarea procedeelelor raționale (metodele mixte), utilizarea mijloacelor tehnice (metoda directă nouă), lucrul cu modelul și dialogul (metoda audiolinguală) etc.

Reprezentanții metodei gramatical-traductologice și ai metodei de traducere a textului aproape că nu acordau atenție particularităților părții sonore a limbii străine în predarea acesteia. Ei pur și simplu încercau să dezvolte competența de citire [5, p.456].

Metoda naturală reprezintă o viziune diferită, o reformă în predarea limbii: scopul său primar este de a-i învăța pe studenți să vorbească limba străină. Un reprezentant al acestei metode este M.Berlits, care propune introducerea materialului în formă orală. Acest lucru este motivat de M.Berlits prin faptul că studenții trebuie să audă o pronunție corectă și să aibă un model corect pe care trebuie să-l imite, în caz contrar, ei vor denatura sunetele, cuvintele, vor folosi o intonație incorectă, conducându-se de deprinderile formate în limba maternă [11, p.41-42].

Pe baza metodei naturale a fost fondată metoda directă. Reprezentanții acestei metode au principalul scop de a-i învăța pe studenți să folosească limba străină într-un mod practic. Or, atunci când se spune că o persoană posedă perfect o limbă străină, se are în vedere că el se exprimă liber în această limbă [5, p.456].

Istoric dezvoltarea metodei directe este strâns legată de introducerea foneticii în pedagogia lingvistică. Materialul fonetic a fost lărgit și pentru prima dată selectat în mod științific. Anume din aceste considerente, metoda directă mai este numită și metodă fonetică.

Deoarece limba este de natură sonoră și constă din sunete și nu din litere, cum se considera anterior, în prim-plan este plasată vorbirea orală ca mijloc de însușire a limbii. Discipolii metodei directe îi oferă un rol deosebit foneticii, iar în calitate de tehnici de predare ei recomandă utilizarea imitației și descrierii [11, p.48-50].

Un aport important în predarea foneticii a fost adus de H.Sweet la sfârșitul secolului XIX. Fonetica și limba vorbită (nu cea pur literară) – iată cele două puncte de pornire pe baza cărora H.Sweet își construiește toată predarea și care determină atât materialul lingvistic propus, cât și metodica de predare.

Familiarizarea cu fonetica limbii engleze, cu care, după părerea lui H.Sweet, se începe orice instruire, este efectuată pe baza manualului „Primer of Phonetics” care conține o descriere amănunțită a sunetelor limbii engleze, intonației și accentului, articulării sunetelor și comparația acestora, variantelor fiecărui sunet, exerciții de pronunțare a sunetelor separate, cuvintelor, propozițiilor etc., un întreg complex de informație și exerciții care mai târziu a primit denumirea de curs introductiv clasic.

Din cele expuse mai sus, putem ajunge la concluzia că unul din meritele mari ale activiștilor Reformei este atenția pe care o acordau foneticii: predarea pronunției limbii studiate și elaborarea unui sistem de exerciții fonetice, care să permită o însușire mai reușită a sistemului sonor al limbii, bazată pe imitare [11, p.68].

Pentru metodica predării limbilor străine în anii 30-70 ai secolului XX, este caracteristică, pe de o parte, dezvoltarea în continuare și motivarea științifică a metodelor contrastive și directe, iar pe de altă parte, încercarea de a le combina (metodele mixte) [11, p.117]. Pentru această perioadă de dezvoltare a metodologiei, sunt caracteristice trei direcții de bază: metodele directe noi; metodele mixte; metodele contrastive [11, p.118].

Printre cei mai de vază reprezentanți ai metodelor directe din această perioadă se numără H.Palmer, L.Bloomfield, M.West, Ch.Fries, R.Lado.

H.Palmer înaintea în calitate de principii de bază în predarea limbii străine imitarea și învățarea pe de rost [11, p.142]. Procesul de învățare a limbii străine, propus de el, se reduce la învățarea pe de rost a modelelor standard prin intermediul imitării și repetării permanente. Aceste modele sunt în continuare reproduse în diferite îmbinări. În procesul de memorare un rol important îl are audierea vorbirii în limba străină. Exercițiile de audiere a unor dialoguri, independent de faptul dacă studenții au învățat sau nu în prealabil componentele lor, după părerea lui H.Palmer, prezintă una dintre cele mai profitabile metode de lucru pe parcursul întregului curs de învățare a limbii străine. Eficiența lor o vede în faptul că ele permit exersarea și dezvoltarea abilităților de înțelegere intuitivă directă proprie studenților.

Aspectul fonetic pentru predarea căruia servesc exercițiile colectate minuțios este structurat pe etape: mai întâi se studiază sunete separate, apoi silabe și îmbinări și, în sfârșit, se ajunge la pronunțarea enunțului integrat. Observăm că Palmer în predarea părții sonore a limbii străine începe mai întâi cu partea sa segmentală pentru a trece la unități suprasegmentale până la enunț [11, p.153-154].

Un alt reprezentant al metodei directe este L.Bloomfield. Ca și H.Palmer, L.Bloomfield consideră că principiile de bază de predare a limbii străine sunt audierea și imitația. Numai că pentru aceasta el folosește informantul (persoană nefilolog pentru care limba studiată este maternă). Este foarte important ca studentul să aibă abilități de imitare. În afară de aceasta, pentru însușirea calitativă a limbii, sunt necesare antrenamentul și învățarea pe de rost. „Cel mai important este să ascultați și să exersați permanent. Studiarea limbii înseamnă învățare excesivă; și ceea ce este mai puțin decât aceasta este inutil” [13, p.3; 11, p.168].

Introducerea factorului rațional pe lângă imitare este o altă tendință în predarea foneticii, care a fost observată la studierea metodelor de predare a limbii străine. La acest capitol putem menționa metodele mixte sau moderate, care au avut o popularitate mai mare în perioada Reformei târzii, atunci când mulți metodiști și profesori au ajuns la concluzia că în școala de masă metodele naturală și directă nu duc la rezultatele dorite [11, p.89].

Un reprezentant al acestei direcții în metodică este psihologul olandez Chr. Flagstadt. În materie de conținut al instruirii el este adept al instruirii formale și al „teoriei analitice”. Pentru majoritatea persoanelor, spune Flagstadt, limba străină prezintă interes din punct de vedere pur fonetic și estetic [11, p.100].

Chr.Flagstadt acordă o importanță deosebită reprezentărilor acustice motorice și asocierilor mecanice în instruire. O consecință naturală a accentuării activității acustice și motorice este atenția deosebită ce o atrage Flagstadt asupra foneticii. Iar la studierea foneticii recomandă utilizarea procedeelelor raționale paralel cu imitarea, și anume descrierea articulării sunetelor și compararea lor cu cele ale limbii materne [11, p.105].

Specialistul în predarea limbilor străine în Belgia F.Closset a practicat o tratare asemănătoare în predarea foneticii precum și Chr.Flagstadt. F.Closset consideră că predarea foneticii nu reprezintă un scop în sine, ci este doar o etapă importantă în calea însușirii limbii vorbite, citirii sau scrisului. La însușirea pronunției corecte, după cum menționează lingvistul, nu este bine să ne limităm doar la imitare, precum nu putem să învățăm a cânta la vioară doar privind o persoană care cântă la acest instrument. F.Closset propune de a face o comparație cu limba maternă atunci când se lucrează cu sunetele și îmbinările de sunete mai complicate. Savantul consideră că fonetica nu trebuie să ocupe prea mult timp din lecție, sugerează de a nu se ocupa prea mult cu teoria, termenii, subtilități ale sistemului sonor al limbii străine și de a nu explica mai mult de două sunete în același timp [11, p.249].

O inovație în metodologia predării limbilor străine este utilizarea mijloacelor tehnice. O metodă care presupune utilizarea acestor mijloace în predare este metoda directă nouă. Unul din fondatorii metodei directe noi este E.Stack. El formulează obiectivele de predare a limbii străine în felul următor: „Scopul predării este de a-i învăța pe studenți să înțeleagă, să vorbească, să citească și să scrie în limba străină cu viteza nativilor; intonația, pronunția și viteza vorbirii trebuie să corespundă cu intonația, pronunția și viteza vorbirii nativilor [14, p.4; 11, p.169].

Pentru practică este necesar a le acorda studenților posibilitatea de a lucra în laboratorul lingvistic cu cașetofonul. Utilizarea obligatorie a mijloacelor tehnice este ridicată la un principiu, deoarece acestea, după părerea lor, pot compensa lipsa mediului lingvistic. Fără acestea E.Stack consideră că este imposibilă formarea deprinderilor, or deprinderile pot fi formate doar prin repetări multiple ale materialului de către fiecare student.

E.Stack consideră că principiul de bază al metodei directe noi este însușirea orală prealabilă obligatorie a materialului; în acest mod el imită tradițiile predecesorilor săi. Pentru a însuși formele orale ale vorbirii, o

mare atenție trebuie să fie acordată dezvoltării competențelor de vorbire, care pot fi obținute prin antrenament [11, p.171].

O altă formă nouă a metodei directe este metoda audiolinguală. Această metodă a anilor 60 sec.XX are câteva caracteristici distinctive: 1) separarea competențelor – de audiere, vorbire, lectură și scriere – și prevalorizarea audiolingualului asupra aptitudinilor grafice; 2) utilizarea dialogurilor în calitate de mijloc principal de prezentare a limbii; 3) accentul pe anumite tehnici practice, imitație, memorare și antrenament; 4) folosirea laboratorului lingvistic; 5) stabilirea teoriei lingvistice și psihologice ca bază a metodei de predare [5, p.462].

Reprezentanții de vază ai acestei metode sunt Ch.Fries și R.Lado. Limba este percepută de ei ca un sistem de semne, utilizate în procesul comunicării orale. Din acest considerent, însușirea limbii este imposibilă fără asimilarea sistemului ei sonor, care cuprinde nu doar sunetele limbii, ci și intonația, ritmul, repartizarea pauzelor, accentul etc. În cursul de limbă străină trebuie introdus totul ce se referă la partea sonoră a limbii.

Predarea foneticii, conform acestei concepții, trebuie să se bazeze pe o descriere minuțioasă a sistemului sonor al limbii străine și compararea lui cu cel al limbii materne, deoarece dificultățile de asimilare a sistemului sonor al limbii străine sunt determinate de particularitățile limbii materne a studenților [11, p.179].

Se poate observa că această metodă, spre deosebire de cele menționate anterior, propune la predarea și învățarea foneticii, pe lângă imitație, explicație și procesul rațional, alte mijloace precum utilizarea mijloacelor tehnice și lucrul cu dialogul și modelele.

Fiecare limbă, confirmă Ch.Fries și R.Lado, are un număr limitat de structuri, modele de construire a propozițiilor. De aceea ele pot fi descrise și clasificate. Pentru a comunica în orice limbă, este necesar a cunoaște aceste structuri, a putea construi propoziții conform legilor limbii orale nu doar corect, ci și rapid. Anume însușirea acestor structuri împreună cu însușirea sistemului sonor al limbii străine reprezintă dificultatea principală în instruire, deoarece în diferite limbi sunt diferite moduri de combinare a cuvintelor în propoziție și cuvintele au o distribuție diferită în ea. „Deosebirea principală dintre două limbi nu sunt deosebirile dintre cuvinte, cât de izbitoare nu ar fi acestea. Deosebirea de bază rezidă în structurile sale, deoarece fiecare limbă are sistemul său propriu de modele de propoziții, intonație, accente și sistemul de sunete vocale și consoane” [6, p.14].

Metoda audiolinguală a introdus memorarea dialogurilor și repetarea imitativă ca tehnici specifice de învățare. Mai mult ca atât, ea a introdus lucrul cu modelele. Astfel de lucru nu era ceva absolut nou, putem întâlni așa ceva și la Palmer, însă modelele au devenit trăsătura de bază a audiolingvisticii. Lucrul cu ele a fost diversificat și ridicat la nivel de tehnică de predare a limbii [5, p.465].

Din cele descrise mai sus, devine clar că metoda audiolinguală păstrează trăsăturile principale ale metodei directe noi: limba ne determină gândirea, din această cauză, pentru studierea ei nu sunt adecvate comparația și traducerea; cel mai bun mijloc de a învăța o limbă este imitarea, învățarea prin analogie, repetarea multiplă a celor învățate [11, p.200].

De principii asemănătoare în predarea foneticii se conduc și reprezentanții metodei audiovizuale. Este necesar a accentua că vizualizarea are în această metodă un caracter extralingvistic.

Fonetica este studiată integral, ca și în metoda audiovizuală. Fiecare sunet nou se învață în grupe ritmice. O atenție deosebită este acordată intonației și ritmului corect. Materialul nou este selectat în așa mod, încât să ilustreze sunetele noi [11, p.203].

Predarea audiovizuală constă dintr-o ordine de lucru bine stabilită. Lecția începe cu vizionarea și audierea. Materialul audiat reprezintă un dialog și un comentariu narativ. Fiecare fragment de film corespunde unui enunț. Adică, imaginea vizionată și enunțul pronunțat se completează și constituie împreună o unitate semantică. În cea de-a doua etapă fiecare grupă de sens este explicată de profesor prin demonstrare, audiere selectivă, întrebări și răspunsuri. La cea de-a treia etapă dialogul se repetă de câteva ori și se memorează prin audierea și vizionarea repetată a filmului sau cu ajutorul practicii de laborator. La următoarea etapă, numită „etapa de dezvoltare”, studenții nu mai vizionează și nu audiază filmul, ci fac alte activități, de exemplu, filmul acum este demonstrat fără casetofon și studenților li se cere să își amintească comentarea sau să producă comentariile proprii; sau scenariul este modificat și se referă deja la student, la familia sa sau prietenii săi, prin întrebări și răspunsuri sau prin joc de roluri [11, p.467].

Spre deosebire de predecesorii săi, metoda audiolinguală pune accentul asupra naturii sociale a limbii. „... le language est avant tout un moyen de communication entre les êtres ou les groupes sociaux” [5, p.468].

Varianta mai atenuată a metodei directe a fost elaborată de A.Bolen. În ce privește principiul de însușire orală prealabilă a materialului nou, A.Bolen recomandă la începutul instruirii un curs introductiv oral cu uti-

lizarea discului de patefon și exercițiilor orale, care precedă citirea textului tipărit. Această continuitate are scopul de a elimina o mare parte din greșeli de pronunție, ritm, intonație.

Precum și H.Sweet (metoda directă), A.Bolen îi oferă foneticii locul central la însușirea limbii străine. Menționând faptul că predarea foneticii [11, p.225] nu a avansat, A.Bolen fundamentează o nouă abordare de însușire a foneticii. Chiar de la început, este necesar a aduce la cunoștință studenților diferențele principale de articulare prin compararea limbii străine cu cea maternă. În metodologia modernă, după părerea lui A.Bolen, este depășită tendința de a porni de la sunetul izolat, de aceea la baza predării pronunției se pune textul coerent [11, p.256].

Pe parcursul primului an de instruire, la lecție prevalează formele orale de lucru, în calitate de procedeu de bază este utilizată imitarea. La repetarea multiplă cu ajutorul casetofonului și a discului de patefon se respectă păstrarea nivelului constant al tuturor indicilor (tărie a vocii, tempou, intonație, ritm etc.) [11, p.257].

Un loc aparte în istoria metodelor de predare a limbilor străine îl are G.Hagboldt. Pe baza lucrărilor lui G.Hagboldt, putem trage o concluzie că el nu este un adept al nici unui curent extremist și a încercat să evalueze cât mai obiectiv metodele existente [11, p.235]. Sunetele, în opinia lui G.Hagboldt, reprezintă elementul necesar de bază al vorbirii naturale. Corectitudinea perceperii sunetului și abilitatea de a-l reproduce liber și destul de corect este baza studierii limbii. În dependență de aceasta, limba orală studiată poate prezenta dificultăți diverse. La etapa inițială, însușirea limbii reprezintă doar receptarea orală, bazată pe imitare.

Spre deosebire de alți metodiști, care reduc toate dificultățile de studiere a limbii străine la vorbire, considerând că înțelegerea este o abilitate de însoțire și nu necesită eforturi speciale, G.Hagboldt consideră că înțelegerea are dificultățile sale, pentru înlăturarea cărora este nevoie de anumite exerciții, cum ar fi citirea cu pronunție, intonație și accent corect, citirea în gând cu condiția că vorbirea interioară este corectă și aproape liberă, audierea casetelor, radioului, frecventarea teatrelor cu persoane pentru care limba studiată este maternă. Astfel, G.Hagboldt a preluat de la metoda directă atitudinea față de imitare și analogie, rolul cărora, în recomandările sale, este puțin excesiv, îndeosebi la etapa inițială [11, p.244].

Cu timpul se schimbau nu doar scopurile instruirii limbilor străine, ci și cerințele față de posedarea lor. Metodica predării limbilor străine a ajuns la o etapă de criză în anii 70 ai secolului trecut. Orice situație de criză, după cum este bine cunoscut, necesită o schimbare radicală. Astfel apar metode moderne de predare a limbilor străine.

Metoda învățării prin descoperire (Silent Way) este un punct de răscruce în predarea foneticii, care pune accent pe corectitudine. Sunete separate, procese de asimilare la îmbinarea sunetelor, accentul, intonația, toate acestea sunt luate în considerație de metodologia predării astfel, încât studentul să poată să-și pregătească mecanismul intern pentru o pronunție corectă. Profesorul, conform acestei metode, utilizează fișe colorate ce reprezintă sunete, cartonașe cu cuvinte etc. în locul alfabetului fonetic și al informației lingvistice explicite. Vorbirea profesorului la predare este redusă la minimum și informația este prezentată mai mult prin gesturi elaborate minuțios despre modul de utilizare a diferitelor mijloace pentru aproximarea unei pronunții corecte. Odată ce informația a fost oferită, profesorul se retrage pentru a le permite studenților să practice pronunțarea pe etape, folosind fișe și scheme. Mulți profesori de limbă apreciază procedura de descoperire a metodei învățării prin descoperire, care le permite resurselor interne ale studenților să înceapă a acționa pentru a obține un simț al accentului, intonației și modelelor ritmice ale limbii străine.

O altă abordare a predării pronunției, asemănătoare cu metoda învățării prin descoperire, este predarea limbii în comunitate (Community Language Learning) elaborată de C.Curran. Rolul profesorului este de a consulta studenții. Studenții sunt așezați în jurul casetofonului. „Consultantul” pronunță un enunț în tempo lent și pe secvențe. Studentul repetă mai întâi secvențele și apoi enunțul în întregime, până când obține pronunțarea potrivită. Apoi acest enunț pronunțat de student este înregistrat pe bandă. Fiecare student are această posibilitate. Deși metodologia dată are asemănări cu metoda directă, adică este intuitivă și imitativă, conținutul și practica de predare îi oferă studentului rolul central.

La începutul anilor 80 secolul trecut a apărut în practica de instruire a limbilor străine abordarea comunicativă. Principiul său central se bazează pe scopul principal de utilizare a limbii, adică pe comunicare. Dat fiind faptul că scopul principal al acestei abordări este de a preda limba pentru a comunica eficient, a apărut urgența de a preda fonetica pentru atingerea acestui obiectiv.

Cercetările nivelului de însușire a pronunției, efectuate de F.Hinofotis și K.Baily, arată că vorbitorii nenațivi de limbă engleză trebuie să poată obține un nivel “limită” de pronunție. Ei vor putea comunica doar în cazul când pronunția lor este la acest nivel sau la un nivel mai avansat. Iar în cazul în care pronunția este la

un nivel mai scăzut, vor apărea probleme la nivel de comunicare, oricât de înalt nu ar fi nivelul de însușire a gramaticii și vocabularului. Obiectivele de predare a limbii nu sunt de a aspira la o competență a unui vorbitor nativ în comunicarea orală, ceea ce s-a dovedit a fi de neatins în majoritatea cazurilor. Un astfel de scop nu este realist, cu excepția unor studenți iscusiți și cu o motivație foarte înaltă. Un scop mult mai realist este de a-i ajuta pe studenți să depășească nivelul „limită”. Predarea foneticii trebuie să se orienteze spre procesul de asimilare a modelelor necesare de intonație și accent frastic. Atunci când asimilarea este finisată, studentul nu se va mai gândi mereu la modul de pronunțare a enunțurilor, căci pronunția sa va fi automat corectă, ci își va orienta atenția spre exprimarea sensurilor în limba străină.

Acceptând că pronunția corectă este cerința primară față de persoanele ce studiază limba străină, următoarea problemă pe care o vom trata este una pedagogică. Profesorii de limbă străină au nevoie de mecanisme pragmatice de predare pentru a dezvolta competența de vorbire orală a studenților. În predarea comunicativă a limbii (PCL) încă nu a fost proiectată nici o metodologie universal acceptată, deși unele sugestii practice pentru predarea pronunției limbii engleze în mod comunicativ apar la M. Celce-Murcia și T.Pica.

PCL a permis practicienilor săi să utilizeze la predarea foneticii o varietate de mijloace, începând de la cele mai tradiționale “audiere și imitare”, “exersare fonetică”, “lucrul cu perechile minimale”, “practicarea a schimbării vocalei și a accentului” și “citirea în glas” până la cele mai moderne practici în domeniul “accentului frastic”, “intonației în context”, “discuției în grup”, “tehnicilor de prezentare” etc.

Odată cu dezvoltarea teoriei în PCL (C.Brumfit & K.Johnson, H.Widdowson), în predarea foneticii au intervenit schimbări radicale. Tehnicile și materialele de predare a nivelului segmental au cedat locul celor de predare a nivelului suprasedgmental [7, p.185-196]. În cercetările lor ei sunt de opinia că cursurile care se orientează spre predarea unităților suprasedgmentale la nivel de discurs duc la atingerea mai rapidă de către studenți a unui nivel înalt de comprehensiune.

Cercetările moderne deci tratează însușirea unităților de discurs în pronunție: accentul englez, ritmul, modelele de intonație, calitatea vocii, contrastele fonetice și asimilarea. Nu mai există o luptă între abordările “de jos în sus” (segmental/suprasedgmental) și “de sus în jos” (suprasedgmental/segmental). Cercetătorii moderni se orientează spre o abordare combinatorie, utilizând unitățile care apar în context și au o semnificație funcțională importantă. Aceste unități pot fi segmentale și/sau suprasedgmentale.

Astfel, atenția se acordă în prezent predării aspectelor funcționale ale pronunției care duc la o comunicare eficientă. Orice curs de predare a foneticii trebuie să fie bazat pe o abordare integră, în care principiile de predare/învățare vor depinde de cerințele față de student și se vor utiliza materiale și metodologie care vor corespunde abilităților lingvistice ale studentului și necesităților sale de comunicare verbală.

Bibliografie:

1. Brumfit C.J. & Johnson K. The Communicative Approach to Language Teaching. - Oxford: Oxford University Press, 1979.
2. Celce-Murcia M. Teaching Pronunciation Communicatively. MEXTESOL Journal. -1983. - No 7(1). - P.10-25.
3. Curran C. Counselling-Learning in Second Language. Apple River Ill.: Apple River Press, 1976.
4. Hinofotis F. and Baily K. American Undergraduate Reaction to the Communication Skills of Foreign Teaching Assistants. On TESOL '80: Building Bridges: Research and Practice in TESL. - Alexandria, VA, 1980.
5. Howatt A.P.R. A History of English Language Teaching. - Oxford: Oxford University Press, 1984.
6. Lado R. Language Teaching. - London, 1961.
7. McNerney M. & Mendelsohn D. Suprasegmentals in the Pronunciation Class: Setting Priorities // P. Avery & S. Ehrlich (Eds.). Teaching American English Pronunciation. - Oxford: Oxford University Press, 1992.
8. Pica T. Pronunciation Activities with an Accent on Communication. English Teaching Forum, 22(3), 2-6, 1984.
9. Rogers C.R. Client-Centered Therapy. - Boston: Houghton Mifflin, 1951.
10. Widdowson H. Teaching Language as Communication. - Oxford: Oxford University Press, 1978.
11. Рахманова И.В. Основные направления в методике преподавания иностранных языков в XIX – XX вв. - Москва: Изд.Педагогика, 1972.
12. <http://www.yementimes.com/article.shtml?i=906&p=education&a=2>
13. Boolfield L. Outline Guide for the Practical Study of foreign languages. - Baltimore, 1942.
14. Etack E. The language laboratory and modern language teaching. - New-York, 1960.

Prezentat la 06.04.2007